

*Szolnoki Tudományos Közlemények XII.
Szolnok, 2008.*

Dr. VÖRÖS MIKLÓS

AZ ÉLETHELYZETHEZ IGAZÍTOTT TANULÁS: ELMÉLET ÉS GYAKORLAT A ZRÍNYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI EGYETEMEN

BEVEZETÉS

Az információs és kommunikációs technológia (IKT) által kínált új lehetőségek erőteljesen segítik a távoktatás oktatási, tanulási és képzési módszereinek a diverzifikációját, lehetővé teszik az önálló tanulást. A tanár, a pedagógus szerepe nélkülözhetetlen, de a hagyományostól eltérő e folyamatban: nem ő a tananyag közvetítője, mivel az rendelkezésre áll különböző médiumokon. A tanár legfontosabb feladata a tanulók motiválása, orientálása, kérdéseik megválaszolása, tanulmányaik elősegítése (szükség szerint szabályozása), az ismeretek elsajátításának értékelése. Az élethelyzethez igazított tanulás általános, gyakorlati technológia, előírások meghatározott sorozata a képzés tervezéséhez, szervezéséhez és annak végrehajtásához. Egyik alap gondolata az, hogy felkészül a menetközben történő hirtelen és ideiglenes váltásokra is, a tanulási cél feladása nélkül. A cikk röviden bemutatja az élethelyzethez igazított tanulás pedagógiai gyakorlatának legfontosabb elemeit, valamint a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (ZMNE) egyik legnagyobb távoktatási „vállalkozásának”: a Honvédelmi alapismeretek tantárgynak a veszprémi Pannon Egyetemen történő oktatási tapasztalatait¹.

AZ ÉLETHELYZETHEZ IGAZÍTOTT TANULÁS PEDAGÓGIAI GYAKORLATA

A tanulási folyamat sokszor nehézkes és gyakran eredménytelen. Az élethelyzethez igazított tanulás módszere kiindulópontja szerint a tanulás alapvető emberi tevékenység, amely minden, erre fizikailag illetve mentálisan alkalmas ember esetében sikeres. Gyakran túldimenzionáljuk a sikeresség kulcsának a keresését ahelyett, hogy azt keresnénk, mi a kudarcok oka? Mi okozza a

¹ A „másik” nagy távoktatási területről lásd: Czank László -Vörös Miklós: Az általános előmeneteli tanfolyamok lebonyolításának tapasztalatai, Humán Szemle 2006. évi 3. szám

lemaradásokat, a lemorzsolódásokat? Ennek kapcsán nem az a legfontosabb, hogy miért vall kudarcot az, akinek hiányosak az előismeretei, vagy aki nem rendelkezik a tanuláshoz szükséges adottságokkal, az igazi kérdés az, hogy akinek minden adottsága és minden előismerete megvan, az vajon miért lehet sikertelen a tanulásban?

Az élethelyzethez igazított tanulás abból indul ki, hogy a tanulás célja a gyakorlatban hasznosítható tudás megszerzése, a kompetencia bővülése. A precízen meghatározott tanulási cél biztosítja, hogy a hosszabb tanulási folyamat során se térjünk el tőle, azonban a tanulói helyzetek, lehetőségek függvényében választhatunk a jelenléti képzés és a távoktatás, a személyes ráhatás és a technológiával segített önálló tanulás eszközei, módszerei között. Az élethelyzethez igazított tanulás tehát oktatási technológia, amely a tanítás és a tanulás eszközeit/módszereit az adott kompetencia megszerzésére, kibővítésére irányuló tanulási/oktatási folyamat egységes rendszerébe szervezi, a tanulási cél és a tanulói élethelyzet szempontjai szerint hangolja össze. Az élethelyzethez igazított tanulás ezért előírások meghatározott sorozata mind a képzés tervezéséhez, szervezéséhez, mind annak végrehajtásához; rendszerezett módon áttekinti a tananyagkészítés és a tanulási folyamat egyes mozzanatait, a megszerzett tudás mérési kritériumait és módjait.

Ismerni kell a tanulók előismereteit, előzetes felkészültségét, és azt, hogy mit történjen, ha ezek nem tesznek eleget az előzetes feltételeknek (a tanuló elutasítása, szintre hozó képzési ajánlat, stb.) - ha bármi okból engedünk a belépési feltételekből, ezzel a tanulót hozhatjuk nehéz helyzetbe (alacsonyabb induló szintről kell ugyanazt az eredményt elérnie). A kompetencia a gyakorlatban hasznosítható tudást és az annak működtetéséhez szükséges motivációs háttérrel együttesen jelenti. Ezek mindegyikére jellemző az egyszerűbb elemekből történő hierarchikus felépülés. Az élethelyzethez igazított tanulás módszerének fontos eleme a teljes tanulási cél (a megszerzendő kompetencia) olyan részekre bontása, amelyek teljesülése külön is mérhető, és a tanuló számára külön megfogalmazható célt jelenthet – ezeket a részeket nevezzük moduloknak. Ezekhez készül a szakanyag, majd a tananyag, amelynek formáját, a média-választást, a tanuló segítségének módját mind a tanulási célnak rendeljük alá – az eszközöket és eljárásokat az adott helyzetnek megfelelően megválasztva és akár a tanulási folyamat közben is, modulról modulra módosítva.

Az élethelyzethez igazított tanulás módszere elemzi a különféle segítő szerepkörök (tanár, konzulens, tutor, mentor) feladatát és kapcsolatait, mely során gyakran egy-egy személy többféle szerepkört is betölthet.

A ZMNE-en 2007-ben indult és 2008 nyarán fejeződött be „Az élethelyzethez igazított tanulás pedagógiai gyakorlata” című projekt. A projekt elemei az alábbiak voltak:

- Két féléves tanfolyami képzés az egyetem néhány oktatója számára, mely során a résztvevők rendszerezett módot áttekintették a tananyagkészítés és a tanulási folyamat egyes mozzanatait. Egy-egy szemeszter hat jelenléti foglalkozásból állt, a foglalkozások között pedig az Interneten elérhető anyagokból lehetett készülni.
- Mobil, kisméretű bőrröndben hordozható távoktatási munkaállomás összeállítása: notebook szabad felhasználású szoftverekkel, projektorral, mobil Internet kapcsolattal, mely rugalmasan konfigurálható és egyaránt használható tanári és tanulói munkahelyként, tananyagszerzői és oktatásszervezői munkaállomásként. Egyetlen ilyen bőrrönd egy

csoporthoz képzés központi gépe is lehet: helyi hálózattal, Internet nélkül is megteremthető a rugalmas önálló tanulás valamennyi feltétele.

- Egyetemi tankönyv elkészítése, mely elektronikus (hálózati) példatárral (átvehető sémákkal, alkalmazható példákkal) és szöveggyűjteménnyel folyamatosan egészül ki.

A tanfolyamot Gerő Péter, az élethelyzethez igazított tanulás módszerének kifejlesztője tartotta és ő a tankönyv szerzője is. Egyes szakterületeket neves vendégelőadók képviseltek (tanulmányaik a szöveggyűjteményben is megjelennek) [1], [2].

A HONVÉDELMI ALAPISMERETEK TANTÁRGY OKTATÁSI TAPASZTALATAI

A ZMNE kiemelt feladata volt a Honvédelmi alapismeretek tantárgy bevezetése a civil felsőoktatásba. A tantárgy oktatására első alkalommal a ZMNE és a veszprémi Pannon Egyetem (PE) rektorai által 2007-ben kötött szerződés alapján került sor a 2007/2008-as tanévben, választható, 3 kredit értékű tárgyként. Komplex számonkérési rendszer került kidolgozásra: a hallgatóknak a tananyag elsajátítása mellett az ajánlott irodalom (on-line) feldolgozásával egy rövid, 52 témakörből választható írásbeli esszé is kellett készíteniük. A hallgatók felkészítése távoktatási formában, az Interneten elérhető tananyag és tanulási útmutatók segítségével történt, a tutor a hallgatókkal csak az írásbeli vizsgán találkozott személyesen

A tananyagot az Interneten keresztül az Oracle iLearning tanulástámogató keretrendszerben (Learning Management System – LMS) személyes kóddal történő regisztráció után érték el a hallgatók. Az Oracle rendszer lehetővé tette a tanulókkal kapcsolatos különböző dokumentumok (tanulási útmutató, gyakorló vizsgalap, vizsga- felkészülési témajegyzék) elérését, az üzenőfal pedig lehetőséget adott a felkészüléssel kapcsolatos közérdekű információk közzétételére. A hallgatókkal a kapcsolatfelvétel és a kapcsolattartás kizárólag elektronikus levelezés formájában valósult meg. Ez az oktatási módszer nem csak egyetemünk, hanem –mint visszajelzéseiből kiderült- a hallgatók számára is újdonságot jelentett.

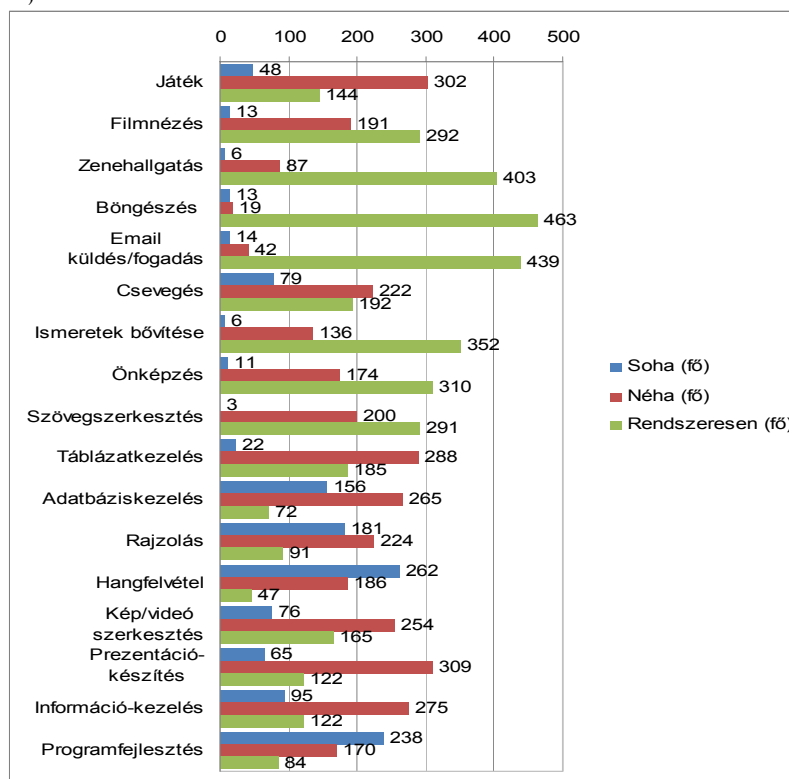
A hallgatói megelégedettséget 2007/2008-ban kérdőíves felmérések során vizsgáltuk. A kérdőívet a hallgatók önkéntes alapon, anonim módon, a vizsga napján töltötték ki. A kiosztott 500 kérdőívből 496 volt értékelhető.

A kérdéscsoportok az alábbi területek felmérésére vonatkoztak:

- Demográfiai adatok gyűjtése.
- Az otthoni számítógép-használati szokások felmérése.
- Vélemények gyűjtése a korszerű információs és kommunikációs technológiának az oktatásra gyakorolt jelenlegi és perspektivikus hatásáról.
- A tanfolyamok szervezésével, a tananyag szükségességével és korszerűségével, a tutor tevékenységével kapcsolatos vélemények gyűjtése.

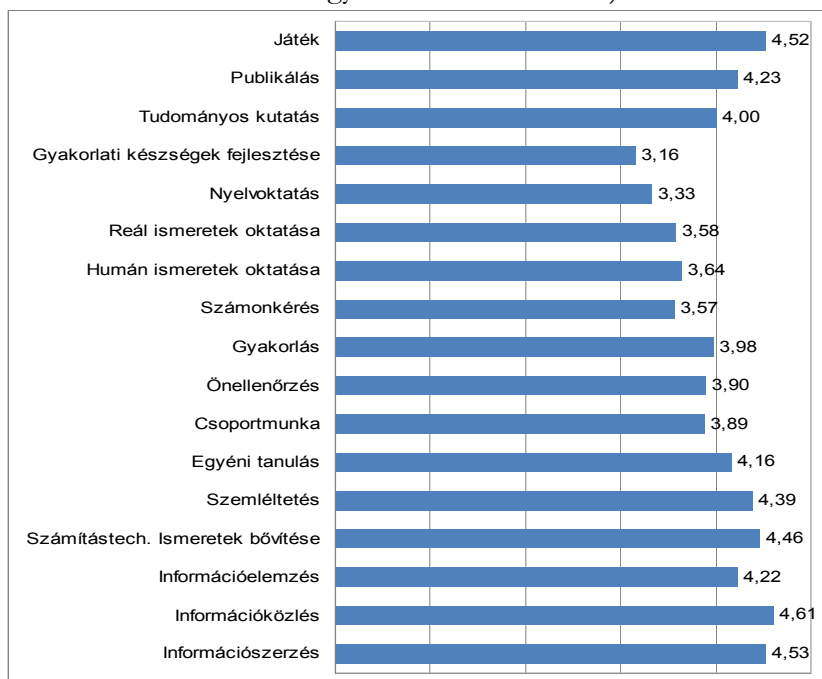
A 2007/2008. tanév I. szemeszterében 279 fő vette fel tantárgyat, 126 hallgató vizsgázott, a kollokvium átlaga 3,54 volt, bukás nem történt. A II. szemeszterben 526 hallgató jelentkezett a tantárgyra, közülük 374 vizsgázott, a vizsgátlag 3,24 volt (bukás: 25 fő).

A 368 fiú és 128 lány hallgató átlagéletkora 21 év (min.: 18 év, max.: 32 év) volt, a PE harminc szakáról (mintegy ötven százalékuk a műszaki szakokról) kerültek ki. A hallgatók közül 494 fő rendelkezett otthoni számítógéppel, 474 fő internet kapcsolattal. Számítógépes tevékenységük megoszlását mutatja az 1. ábra.

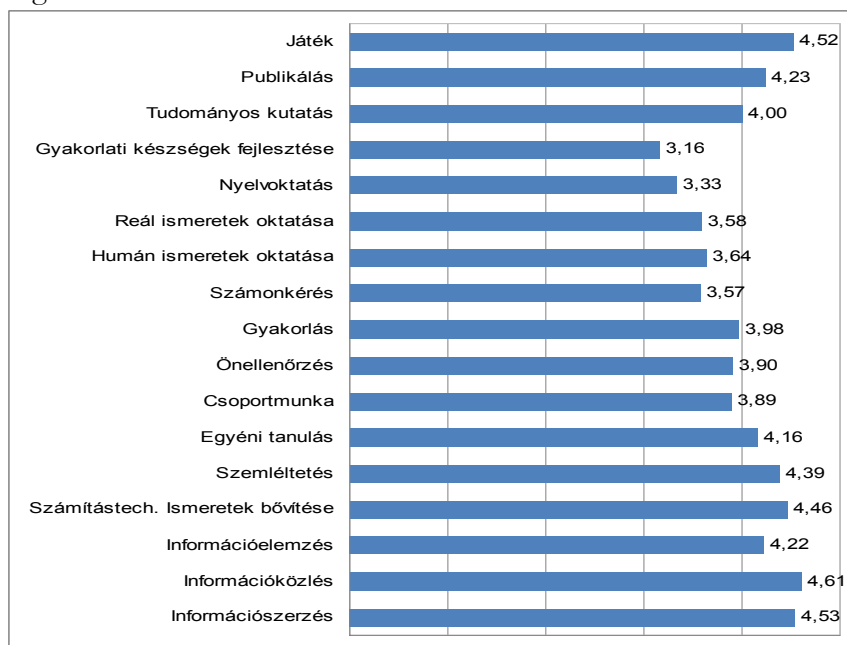
1. ábra Az otthoni számítógépes tevékenység megoszlása

A számítástechnika alkalmazhatóságáról adott hallgatói véleményeket foglalja össze a 2. táblázat (5: kiválóan alkalmazható1: egyáltalán nem alkalmas).

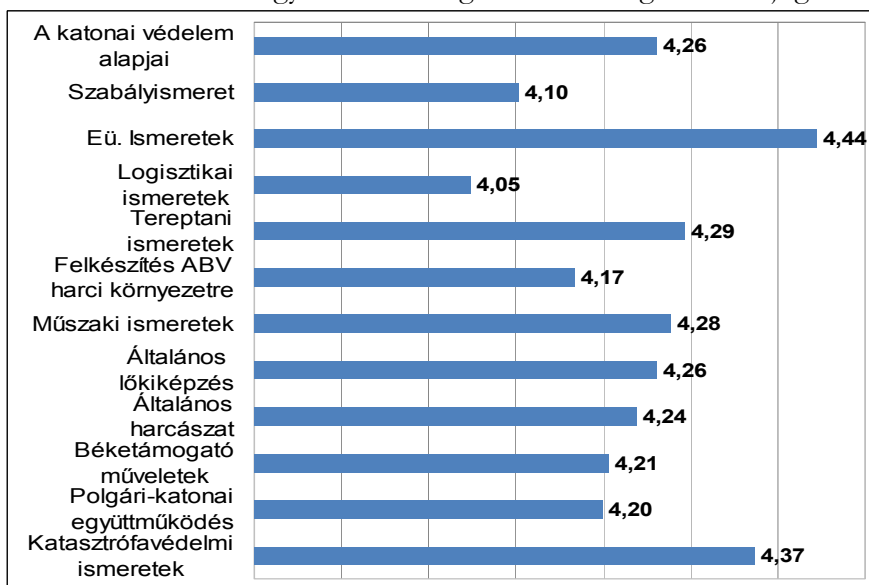
2. ábra Vélemények a számítástechnika alkalmazhatóságáról.

A hallgatók határozottan pozitívan ítélték meg a számítógépeknek és a hálózatoknak az információszerzésben és –feldolgozásban, a tanulásban, a gyakorlásban és az önellenőrzésben, a csoportmunkában és a tudományos kutatásban, továbbá a tanórákon betöltött szerepét (3. ábra). A hallgatók 71 százalékának az volt a véleménye, hogy a honvédelemmel kapcsolatos ismeretek oktatását minden felsőoktatási intézményben és minden szakon választhatóvá kellene tenni. 13 százalékuk támogatná az oktatás kötelezővé tételét.

3. ábra Vélemények a számítástechnika oktatásban történő alkalmazhatóságáról

A tantárgy 12 modul tartalmazott, a hallgatói értékelésüket a 4. ábra mutatja (5: kiváló, információgazdag 1: érdektelen, unalmas, nem szükséges). A hallgatói véleményeket is figyelembe véve a jelenlegi tananyag jelentősen módosult a múlt évihez képest: kevesebb, a gyakorlati felkészülés megalapozásához szükséges általános katonai ismeret tartalmaz, ugyanakkor alaposabb és bővebb ismereteket nyújt a biztonságpolitika, a szövetségi politika kérdéseiről, a honvédelmet és a Magyar Honvédség feladatait meghatározó jogszabályokról.

4. ábra A tananyag moduljainak hallgatói értékelése

A hallgatók kiemelkedően jónak ítélték meg a tutor tevékenységét: szakmai felkészültsége 4,56, segítőkészsége 4,61, tudásátadó képessége 4,39, a kérdésekre adott válaszi gyorsasága 4,51 minősítést kapott az ötfokozatú skálán.

Elégedettek voltak az oktatás szervezettségével (4,37), a tananyag tartalmával (4,30) és tanulhatóságával (4,16), valamint a tanulást segítő útmutatókkal is (4,41).

A hallgatókkal a kapcsolattartás kizárólag elektronikus levelezés formájában valósult meg. A két félév alatt bejövő 1228 email időbeli megoszlása a következő volt:

- munkanapon 08-16 óra: 32%

16-20 óra: 18%

20-24 óra: 32%

00-08 óra: 5%

- hétvégén és ünnepnapokon: 13%

A tutor által küldött 1216 db email időbeli megoszlása hasonló volt a beérkezőkhöz. A levelek témái közül 25% a tanulástámogató keretrendszerrel, 57% a dolgozatbeadással, 14% a levelezési címek pontosításával, 4% az osztályzatokkal kapcsolatos érdeklődés volt.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az információs és kommunikációs technológia rendkívül gyors fejlődésének hatására kialakult és rohamosan fejlődik a virtuális tanulási környezet: fokozatosan általánossá válik a számítógépek által létrehozott interaktív audiovizuális tanulási közeg, mely nem csak szövegeket, de képeket, hangokat és animációkat is közvetít - ez az ember természetes életvilágához hasonló. Az információ tárolásának és elérésének univerzális eszközévé a számítógépes világháló válik, mely ezért a képzés és továbbképzés természetes közege lehet.

A Honvédelmi alapismeretek oktatásának eddigi két féléve során a hallgatók nagy önállósággal, szorgalommal és hatékonyan tanultak. A távoktatási keretrendszer megbízhatóan működött, és lehetővé tette a hallgatók számára a teljesen önálló és hatékony tanulást. Igazi szakmai sikert és elismerést jelentett a tananyagkészítők és a tutor számára az írásbeli dolgozatok magas színvonalra, a jó vizsgaeredmények, a félévek során tapasztalt pozitív hallgatói hozzáállás és visszajelzések. Érezhető volt, hogy a tantárgyat szívesen tanulják. Pozitív benyomásokat szereztünk a Pannon Egyetem belső viszonyairól, sokat elárult az oktatás precíz előkészítése, a hallgatók pontos megjelenése, és kimagaslóan fegyelmezett viselkedése az írásbeli vizsgákon.

Az oktatás egyedülálló és sikeres volt a ZMNE eddigi történetében: egy időben tesztelte a ZMNE informatikai rendszerét, az Oracle iLearning tanulástámogató keretrendszert, a Honvédelmi alapismeretek elektronikus tananyagát, a távoktatás szervezését, a tutor és a hallgatók tevékenységét.

A Honvédelmi alapismeretek tantárgy oktatásának eddigi tapasztalatai azt mutatják, hogy a távoktatás hatékony módszer a hallgatók felkészítésében. A hallgatók visszajelzései, valamint az általuk kitöltött megelégedettségi kérdőív alapján a tantárgy nem csak tartalma, hanem az oktatás

módszere miatt is népszerű. A jelenlegi félévben 610 hallgató jelentkezett a PE 47 szakjáról, mind az öt évfolyamról.

Összességében látható, hogy a Honvédelmi alapismeretek kurzusai sikeresek voltak, a hallgatóknak nyújtott ismereteken túl hozzájárultak a Magyar Honvédségről, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemről kialakult kép pozitív alakításához.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Gerő Péter: Az élethelyzethez igazított tanulás pedagógiai gyakorlata, Felnőttképzési Szemle, II. évfolyam, 1. szám, 2008. március, 92-95. o.
- [2] Gerő Péter: Az élethelyzethez igazított tanulás, ZMNE, Budapest, 2008., egyetemi tankönyv, ISBN 978 963 7060 54 0

A tankönyv szerzőjének módszertani web-oldala: <http://www.L-T-Learning.hu>,
<http://www.L-T-Learning.com>

LIFE-TAILORED LEARNING AT THE ZRINYI MIKLOS NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY

Dr. Vörös Miklós

Miklós Zrínyi National Defense University

Keywords: life long learning, competences, aims of learning, life-tailored learning.

Lifelong learning becomes predominant, conventional education and training is replaced by learning management, conventional education establishments are replaced by the virtual environment of open learning and education. The modernisation of the Hungarian Army, the creation of a professional armed force demands constant upgrading of the staff's knowledge, which requires the introduction and wide-range use of new education methods, equipment and media. Pedagogical method of the life-tailored learning has a decisive effect on the success of the learning process.